

ефективності професійного навчання, а також для найбільш повного задоволення потреби роботодавців в кваліфікованій робочій силі необхідно встановити систему професійної орієнтації школярів з метою підвищення їх мотивації до трудової діяльності за професіями і спеціальностями, востребованими на ринку праці.

ЛИТЕРАТУРА

1. Підготовка школярів до вибору професії в умовах районної і міської служби професійної орієнтації : зб. наук. тр. / ред. : С. Н. Чистякова, Г. Г. Агапова. – М. : Вид-во АПН СРСР, 1989. – 80 с.
2. Сайт Державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua/>

УДК 331.37

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Т. І. Жеребченко

Стан сучасної української освіти можна оцінити як, вкрай нестабільний. Це пов'язано з низкою чинників, що мають економічний аспект і відображаються на сучасному стані української освіти. Основними чинниками є: затяжний перехідний період української економіки та суспільства, велика інституційна та системна кризи, невпорядкованість системи розподілу виробленого сукупного суспільного продукту, недосконалість системи оплати праці, яка безпосередньо відбивається на доходах освітян. Недосконалість форми оплати праці має негативне відображення на якості праці працівників загальноосвітніх навчальних закладів і її мотивації.

Недостатність вивчення та практична значущість цієї проблеми потребує негайного пошуку ефективних способів її розв'язання. Питанню оплати праці працівників бюджетної сфери у своїх наукових працях приділяють увагу такі зарубіжні та вітчизняні вчені: В. Абрамов, Д. Богиня, Н. Волгіна, Г. Гендлер, Н. Горелов, М. Карлін, А. Колот, Т. Конопляник, В. Новікова, О. Грішнова, М. Семікіна.

У процесі вивчення літературних джерел з окресленої теми було з'ясовано, що проблеми оплати праці працівників бюджетної сфери,

зокрема вчителів, розглядається лише частково. Увага науковців найбільше зосереджена на інструментах державного регулювання оплати праці.

Відповідно до більшості ухвалених в Україні законів соціального спрямування встановлення розміру прожиткового мінімуму та рівня мінімальної заробітної плати залишаються основними стандартами, що слугують інструментом для загальної оцінки рівня життя працюючого населення.

Конституцією України встановлено, що кожен має право на належні умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1, ст. 43]. Враховуючи положення Конституції України, на нашу думку, виділяються пріоритетні напрямлення економічних аспектів управління якістю освіти.

Незважаючи на важливу роль праці освітян, рівень їх забезпеченості незмінно залишається вкрай низьким. Основним інструментом регулювання рівня доходів громадян, у тому числі працівників навчальних закладів освіти, є прожитковий мінімум (ПМ). Рівень заробітної плати працівників освіти базується на основі Єдиної тарифної сітки, тарифікація робіт проводиться за Єдиним тарифно-кваліфікаційним до-

відником робіт і професій робітників (ЄТКД). Державним мінімальним соціальним стандартом у сфері оплати праці є встановлення розміру мінімальної заробітної плати (МЗП), що закріплено законодавчо і на нашу думку, перший тарифний розряд Єдиної тарифної сітки (ЄТС) повинен відповідати рівню МЗП.

Аналіз співвідношення рівня прожиткового мінімуму до рівня мінімальної заробітної плати дає змогу визначити кількість бідного населення в країні, тобто кількість верств зайнятого населення, рівень заробітної плати яких менший за встановлений прожитковий мінімум.

Світовий досвід свідчить, що уряди деяких країн світу змушені, розраховавши цей показник, встановлювати мінімальну заробітну плату працюючому населенню відповідно до рівня прожиткового мінімуму.

Прожитковий мінімум – це стандарт, якого дотримуються в усіх розвинених країнах світу. Наприклад, для розрахунку ПМ у Сполучених Штатах Америки беруть мінімальні ціни, але якщо брати до уваги зарубіжний досвід, можна зробити висновки, що методика розрахунку прожиткового мінімуму в Україні є більш об'єктивною.

Розраховавши прожитковий мінімум українця за мінімальними споживчими цінами, його рівень значно зменшиться. Але на відміну від досвіду України в застосуванні прожиткового мінімуму як інструмента для встановлення рівня МЗП, в США ПМ є більш реальним, за його допомогою дбають про гідне життя громадян. У більшості країн Євросоюзу МЗП становить 2,5 ПМ, а мінімальна пенсія 1,5 ПМ.

На практиці застосування в Україні прожиткового мінімуму основним недоліком є неврахування наявних у сім'ї працюючої особи утриманців, зростання кількості платних послуг у медичній і освітній сферах. Прожитковий мінімум (ПМ) в Україні знаходиться на рівні, достатньому лише для фізіологічного виживання працюючої особи.

На нашу думку, для ефективного управління якістю освіти в умовах глобалізації основною умовою стабілізації рівня життя працівників освіти є підвищення рівня державних гарантій, насамперед підвищення мінімальної заробітної плати. До того ж, вважаємо за необхідне звернути увагу на суттєві коливання індексу споживчих цін (ІСЦ) до темпів росту ПМ в Україні (табл.).

Таблиця

Співвідношення темпів зростання ПМ та ІСЦ в Україні в 2001–2009 рр.*

Рік	Середньорічний ПМ, грн	Темп росту ПМ, %	Темп росту ІСЦ, %	Підвищення темпу росту ПМ над ІСЦ
2001	311,3	115,2	106,1	9,1
2002	342,0	109,9	99,4	10,5
2003	342,0	100,0	108,2	-8,2
2004	362,23	105,9	112,3	-6,4
2005	423,0	116,8	110,3	6,5
2006	463,75	109,5	111,6	-2,1
2007	518,5	111,8	116,6	-4,8
2008	607,5	117,2	122,3	-5,1
2009	626,0	103,1	109,1	-6,0

Примітка. Дані Держкомстату України за відповідні роки.

Розглянувши співвідношення темпів зростання ПМ і ІСЦ в Україні в 2001–2009 рр. (див. табл.) спостерігається перевищення темпу росту рівня ІСЦ над рівнем ПМ у 2003 р. – 8,2; 2004 р. – 6,4; 2006 р. – 2,1; 2007 р. – 4,8; 2008 р. – 5,1; найбільше перевищення ІСЦ над

ПМ відбулось у 2009 р. – 6,0. Тобто спостерігається розбалансованість між ПМ та ІСЦ. Ситуація що склалась, негативно впливає на рівень забезпеченості працюючого населення, в тому числі працівників загальноосвітніх навчальних закладів.

В Україні ПМ десятий рік є інструментом, що застосовується як базовий для визначення всіх державних соціальних гарантій, у тому числі встановлення рівня МЗП працівників освіти, проте розрахунки ПМ в Україні підпорядковуються обмеженим фінансовим можливостям держави, особливо в умовах подолання наслідків фінансової кризи відбувається значне зниження купівельної спроможності заробітної плати освітян.

Як свідчить вітчизняний, світовий досвід і досвід країн ближнього зарубіжжя, ПМ визначається нормативним методом з розрахунку на одну особу, на підставі наборів продуктів харчування, мінімальних наборів непродовольчих товарів та послуг, схвалених науково-громадською експертизою на принципах соціального партнерства та затверджених постановою Уряду.

Враховуючи те, що такий механізм визначення ПМ застосовується протягом кількох років, він не відповідає реальним змінам у фактичній структурі споживання населення, не забезпечує збалансоване відтворення робочої сили. Необхідно врахувати те, що науково-технічний прогрес не стоїть на місці, підвищується рівень цивілізованості країни, виникає необхідність доопрацювання складових ПМ.

В умовах науково-технічної революції зростання результативності праці у суспільному виробництві починає дедалі більше залежати від ефективності роботи закладів бюджетної сфери, за допомогою яких проходить формування як особистісних потенціалів працівника, так і трудового потенціалу суспільства в цілому [6, с. 108]. Система освіти України має здійснити прорив до суттєво нової якісної освіти. Україна стає на шлях реформування, виходу вітчизняної освіти на світовий освітній простір, а це зумовлює приведення у відповідність стандартів середньої освіти. Модернізація загальної середньої освіти та сьогодні зіштовхується з проблемою обмеженого фінансування, консерватизму значної частини вчительства, відсутності стимулу для підвищення ефективності їхньої праці [70, с. 68].

Якщо одні чинники спонукають до створення нових форм і методів навчання, то інший – фінансова криза – гальмує розвиток

нововведень в освітній галузі. За такої ситуації працівники освіти, доведені до зубожіння, змушені будуть шукати способи для отримання більшої заробітної плати, стане неможливим сподівання на чесну, віддану, продуктивну працю, а учні втратять можливість отримати якісну освіту. Заклади освіти не стануть винятком, але всього цього можна уникнути за рахунок стимулювання з боку держави до ефективної праці працівників загальноосвітніх навчальних закладів, до надання освітянами якісних освітніх послуг. Оскільки освіта є віддзеркаленням соціально-економічного та культурного стану країни.

Стратегічною метою політики держави з соціально-орієнтованою ринковою економікою є забезпечення гідного рівня життя своїх громадян [3, с. 121].

Соціальний захист освітян в умовах сучасної економічної кризи є вкрай важливим. Він посідає чільне місце серед пріоритетів для оздоровлення економіки, підвищення ефективної діяльності закладів освіти, та для якісного управління освітою сучасних умов.

Вважаємо за доцільне надалі надавати перевагу вивченню особливостей матеріальної забезпеченості працівників освіти по відношенню до працівників інших галузей. Розробити нові та вдосконалити існуючі соціальні стандарти підвищення якості управління освітою, розробити систему стимулювання працівників освіти до творчої, інноваційної праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 берез. 2009 р. – К. : Вид. Паливода А. В., 1999. – 48. с.
2. Про прожитковий мінімум : Закон України № 996-XIV від 15.07.1999 р. зі змін. та допов. – К. : Вид. Паливода А. В., 1999. – 48. с.
3. Про мінімальний споживчий бюджет : Закон України № 1284-XII від 03.07.1991 р. – К. : Вид. Паливода А. В., 1999. – 48. с.
4. Економіка праці і соціально-трудова відносини : навч. посіб. / В. М. Ковальов, В. С. Рижиков, О. Л. Єськов та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 256 с.
5. Литвин В. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття. – Кн. 2. : Освіта і наука:

творчий потенціал державо- і культуротворення. / авт. кол. : В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін. – К. : Навчальна книга, 2004. – 672 с.

6. Кизима І. Оплата праці в бюджетній сфері:

проблем та шляхи їх вирішення / І. Кизима // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. – 2004. – Вип. 6. – С. 108–114. – (Серія «Економічні науки»).

